

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 6 дин. месечно

ОД ЈЕДНОГА БРОЈА . . . . . 0-10 дин.

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

Број 148

УТОРАК 7 МАЈА 1891

Година I

106 САСТАНАК

26 марта 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Ранко Петровић

(НАСТАВАК)

(Закон о зборовима)

Алимпције Васиљевић — Ја сам и на првом читању учинио једну примедбу код овога члана. У члану 17. овако се каже:

„Као саучесници једне радње која се по кривич. закону сматра као злочин или преступ узимају се сви они, који би било говором, виком или претњом, итд. изазивали кога да учини злочин.“ Да човек може подстицати некога да учини злочин говором и претњом то могу да разумем, али никако не могу да разумем, да неко може подстицати другог на злочин виком. Виком се може само неред правити, а злочинство се може изазвати претњом и говором. С тога сам мишљења да остану речи говором и претњом, а реч „виком“ да се изостави.

Живојин Величковић — Ја налазим да је чл. 18. по другом одељку веома опасан за право оних, који се на збору нађу.

У другом одељку чл. 17. стоји ово:

Но ако је иза изазивања (провокације) дошао само покушај кривице како је одређен и предвиђен у чл. 41 крив. закона, казниће се од 50—100 динара новчано или затвором од 15 до 30 дана.

Дакле „покушај кривице“ овим законом предвиђен је, а како ту долази и покушај убиства, који се по крив. законнику много теже казни, то би била аномалија усвојити и за тај случај казну тако благу, од 50—100 дин. новчано, или затвором од 15—30 дана. Зар је то право, да ако је једном човеку на кога је пуцано, случајем живот спасен, да се тако мало казни онај, који је покушај учинио? С тога предлажем да се и овај члан врати у одбор ради исправке.

Министар унут. дела Јован Ђаја — Са свим је умесна примедба г. Величковића. Ви се сећате, када смо решавали закон о штампи, казали смо: да ће се извесне одредбе зак. о штампи унети и у закон о зборовима.

Ја држим, да је са свим умесно, да се овај члан 18. зак. о зборовима редигује онако исто, као што је чл. 24. у зак. о штампи. Само место речи „продавањем или растурањем штам-

паних ствари“, треба да дођу речи: „говором, виком или претњом на јавним зборовима“, а остала стилизација она иста да се узме.

Живојин Величковић — Ја држим, господо, да би Скупштина могла примити овај члан, према ономе, што ћу сад да предложим.

По мом предлогу 2 члан требао би да гласи овако: „Но ако је иза изазивања дошао само покушај „преступне“ кривице и т. д. тада може да остане ова казна; а ако је покушај „злочине“ кривице, онда да се казне по прописима крив. закона.“

Министар правде Гл. Гершић — Молим вас, господо. Мени се чини, да је овде у овом члану учињена једна мала пометња. Пре свега, господо, у ономе чл. 18 говори се о саучесницима, т. ј. о оним људима, који било писмено или штампом било усменим говором наведу некога на злочинство или преступ дакле на неку кривицу, која је предвиђена у крив. закону. Дакле добро треба имати на уму, да се говори о саучесницима, а после се каже: да то дело, ако је дошло одмах после изазивања, казни се по кривич. закону. Међутим не каже се, шта је са саучесником? Овде није задатак, да се одреди, како ће се дело казнити, јер се дело казни по кривич. закону, пошто је напред казано: „као саучесници једне радње, која се по кривич. закону сматра као злочин или преступ, узимају се сви они, који говором, виком или претњом на јавним зборовима непосредно потстицали кога или које, да учине тај злочин и т. д.“ Дакле што се тиче дела, које долази иза изазивања, то се дело казни по кривич. закону, но овде је говор о томе, како ће се казнити онај, који је саучесник? Овде не треба, да се каже: „онда ће се дело казнити“, јер не зна се шта је са саучесником. Ту је дакле једна празнина.

Овде има да се означи оно, шта се може учинити на збору и каже се, да може неко некога својим говором, виком и претњом изазвати непосредно на злочин или преступ. Тај који је то изазвао, он се казни као саучесник, а дело које је онај други учинио, то дело потпада под крив. законик и то не спада у закон о зборовима.

Ја налазим, да је овај члан незгодно формулисан, ту може бити забуне и пометње, јер не зна се, како се казни један од ове двојице, који је саучесник.

С тога што овај члан овако незгодно формулисан, треба да се врати у одбор и у смислу ових примедба исправи.

Известилац — Ја и сам признајем, да има незгодних редакција, а није ни чудо што их има, јер ви знате, да је закон о зборовима био израђен засебно, и да је било три пројекта, један министров, други саветски а трећи одборски, а друго ви знате да смо решили да се прво закон о штампи сврши, да се из њега унесу исте одредбе о крив-

пама и у закон о зборовима. Ја писам имао времена да до-
 мислим у склад овај члан са одговарајућим чланом из закона
 о штампи, јер ви знате да је закон о штампи тек југос
 свршен. Ја примам да се овај члан врати у одбор и да су
 према одговарајућим чл. закона о штампи стилује.

Потпредседник — Пошто г. известилац прима, да се
 члан 18 врати у одбор то се о њему прекида претрес.

Известилац прочита чл. 19.

Љуба Ђирић — Ми смо смо се свуда трудили у овоме
 закону да доведемо у склад казну затвора са казном новча-
 ном и узели смо меру, да је дан затвора раван новчаној ка-
 зни од 10 дни. Међутим овде то није учињено, каже се, они
 који би начином обележеним у члану 18 изречно позвали да
 се учине кривице убиства, пљачке и т. д. и кад изазив-њем
 не дође дело ни покушај, казни се 100—200 дни. новчано
 или од 1—2 месеца затвора. То би значило да неко само за
 то, што не може да плати, казни се са још 2—3 казне више,
 него она што може да плати. С тога држим, да би требало
 довести у склад казну новчану са казном затвора и према
 новчаној казни, онда би требало овако казати на крају првог
 става: „казни се са 100—200 дни. новчано или од 10—20
 дана затвора“ а не као што стоји од 1—2 мес. затвора.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Овде је, го-
 сподо, изречно позивање на веленздају, и с тога ја мислим
 да је овде мала казна од 10 дана затвора, већ ја мислим да
 би је требало по оштрији.

Љуба Ђирић — Ако је то кривица теже врсте, онда
 се и новчана казна мора повисити, јер нема смисла, господо,
 да онај који може да плати буде мање кажњен, него онај
 који нема да плати. Ја ођу овим да доведем у склад то, а
 немам ништа против тога, ако Скупштина нађе да треба по-
 висити казну, али према томе треба повисити и новчану казну.

Живан Живановић — Ја мислим, да су ово кривице
 теже врсте, као убиство, пљачке и томе подобно и да с
 тога и не треба одређивати новчану казну, него само казну
 затвора.

Председник — Пошто нема више пријављених говор-
 ница, то је претрес свршен. Стављам на гласање. Ко је за
 то, да се чл. 19 прими како га је известилац прочитао, нека
 седи, ко је против нека устане. (Већина седи). Објављујем
 да је Скупштина усвојила чл. 19.

Известилац прочита чл. 20.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 20? (Прима).

Известилац прочита чл. 21.

Вића Радовановић — По првој тачци стоји да ће се
 увреда владцоца на јавном збору казнити од 2 мес. до две
 године, а у другој тачци да ће се казнити од 3 мес. до је-
 дне године почиње се прво већом казном, а после са мањом,
 а ја мислим да би требало да се почне са једним месецом
 до године дана.

Известилац — То је погрешка штампарска.

М. Лешјанин — Овде треба ставити и увреду поједи-
 них чланова Нар. Скупштине, као што се каже и „појединих
 намесника.“

Живан Живановић — Са овим је умесан предлог г.
 Лешјанина, само би ја додао речи: „часиништа скупштинског
 и појединих посланика.“

Љуба Ђирић — Мени се чини да да би онда забра-
 нили да се о раду народ. посланика не сме казати ни једне
 речи, ако би допустили да се о појединим посланицима и њи-
 ховим раду не сме на збору говорити као што предлаже г.
 Лешјанин. Ја мислим да је Народно Представништво ушло у
 рђаву праксу, што је издвојиле и намеснике краљ. достојанства.

Господо, ја мислим да је Устав хтео да заштити само
 намесништво краљевско а никако и њихов поједини рад тим
 пре, што су они, пре доласка на то место, били чланови по-
 јединих политичких партија, па ће и на том месту вој слу-
 жити. Зар не може ко од чланова краљев. намесништва да
 учини какву радњу, о којој сме бити јавне речи; зар штампа

не сме да говори, рецимо, о овоме о чему се сад говори, да
 је војска по наређењу једнога намесника стављена у приравно
 стање? Зар се тим вређа краљев. намесништво, ако се каже,
 да је неки г. намесник незаконито употребио своју власт?
 Мени се чини, господо, да смо већ тим погрешили, а да шта
 ћемо учинити, ако дозволимо, да се о раду појединих посла-
 ника не сме ни једне речи казати! То би значило, да ми
 будемо неприкосновени; да поставнемо тело о коме нико ни
 једне речице не сме казати.

Ви знате, господо, да ми у Скупштини заступамо разна
 гледишта у појединим питањима; једни имамо гледиште овако,
 а други онако и сад није дозвољено на збору, да бирачи ни-
 једног посланика водећи рачуна о раду његовом не смеју рад
 критиковати и осуђивати, јер ће сваки посланик казати: то
 је вређање Народног Представништва, и то се казни. Кад смо
 тамо учинили грешку, онда не треба да учинимо овде још
 већу, и ја бих молио да се овако у овај члан унесе: „увреда
 Краља Владцоца, учињена на јавном збору, казниће се затво-
 ром од 2 месеца до две године.“

Увреда члана и чланова краљев. дома, намесника кра-
 љевског достојанства, Народне Скупштине, начином, обележе-
 ним у чл. 19 ов. закона, казниће се од 1 месеца до године
 дана затвора.“ Поједини чланови Нар. Скупштине могу да
 греше својом радњом, и с тога треба да подлеже критици
 јавно, тако исто, као и намесништво краљевског достојанства,
 јер то је тело, које не сме нико да напада, али радњу по-
 јединих краљевских намесника, мени се чини, да треба изло-
 жити претресу на јавном збору и у штампи. Међутим, ако овако
 остављамо, онда ћемо дозволити, да се могу чинити грешке,
 које не треба да буду дозвољене. Молим 10 посланика да
 ме у овом предлогу потпомогну. (Потпомажу га).

Алекса Ратарца — Не треба да се брукимо, и да го-
 воримо како овде не сме бити речи о јавном раду посланика,
 јер то је дозвољено законом о штампи, а тим пре дозвољено
 је збору; јер то је место, где ће посланик пред својим би-
 рачима, да даје рачуна о свом раду, и где ће да му се
 каже, је ли му рад добар или рђав. Овим законом хоће да
 се заштити част посланика да не буде увређен, да му не би
 ко на збору исовао оца или матер и називао оваким или она-
 ким, јер то се ни бирову не може казати, и г. Ђирић нека
 има на уму, да смо ми данас у таквом времену. Што он по-
 миње намеснике и њихову не закониту радњу, ја кажем да
 је онај луд, који њихово наређење послуша, а то значи ми-
 нистри и они, који су његову заповест извршили.

Ја, дакле мислим да не треба ништа у овом члану
 мењати.

М. Лешјанин — Не стоји оно, што рече г. Ђирић, да
 се о поједином посланику не може писати и да се његов рад
 не може критиковати, то сваки има права, и овде о томе
 није реч, већ је реч о увреди и то не о оној увреди коју
 посланик на себе узима, ако му је ма што казао него увреда,
 о којој има суд да реши. Дакле ми хоћемо да заштитимо по-
 сланика од истинских увреда а не од претреса и критико-
 вања његових дела, јер то мора а треба да буде.

То сам имао да објасним г. Ђирићу.

Алим Васиљевић — Круна као не одговорна, стоји
 ван дискусије ван јавног претреса, па тако може се казати и
 о намесништву, које за извесно време заступа круну. Али го-
 сподо, поједини скупштинари нису неодговорни и њихов рад
 подлежи критици и јавној речи. А кад је по закону о штампи,
 сваки српски грађанин заштићен од увреде, онда то важи и
 за скупштинара, ако се њему нанесе увреда. Скупштинари и
 њихов рад баш подлежи критици, јер на Скупштину као це-
 лину не сме се ударати, али се сме претресати рад појединих
 посланика; и ако би ми ово усвојили овако, онда би сваки
 посланик могао да нађе увреду и онда нам не би било ни
 штампе ни јавних зборована. Ја, дакле потпуно усвајам пред-
 лог г. Ђирића као умесан, јер то свуда у свету постоји.

Ранко Петровић — После онако лепих разлога госп.
 Ратарца, мени мало шта остаје да кажем само морам одмах
 изјавити да не могу да нађем довољно логичке везе у назо-

Алиминија Васиљевића, кад вели, да би овим било препречено свако критиковање ичијег рада, ако би се законом увела казна за увреде правних тела, и личности, које су овде наведене. Кад бих и најмање видео у овом члану да се иде ва спречавање критике, на спречавање претресања рада појединих, јавних политичких радника, ја бих свом снагом гледао да отклоним ту сметњу, и да све учиним те да се изложи критици рад таквих радника. Али овде није говор о раду њиховом, него о увреди тих лица. Тражи се дакле да се отклони увреда тих радника, даље важних чинилаца у држави, краљевског намесништва и Народне Скупштине. Кад се то тражи, ја мислим да не треба мешати јаван рад њихов, критику тога рада са увредом.

Г. Ђирић јако ме изненађује својим садашњима ватреним заступањем ових вређања посланика појединих нарочито изненађује кад ово упоредим са скорашњим радом његовим у овој истој Скупштини. Сећам се, кад је изнесен пред Скупштину захтев власти, да поједине посланике може узети на одговор; сећам се како се тада г. Ђирић свом снагом трудио, да докаже, како Скупштина треба да се стави између власти и посланика у расправљању најентнијих питања, као што је н. пр. питање кирији кућној.

Мислим то заштићавати с једне стране а с друге стране дозволити, да се сваки посланик где год дође и стане, може грдити и безчастити то су две противности, апсурдности и ја не могу да се поведем за предлогом г. Љ. Ђирића. Налазим дакле да је предложена редакција добра и противан сам предложеној измени. Пристао би донекле само на предлог госн. Лешјанина, т. ј. да се помене и председништво Скупштине онде, где се говори о увреди целе Скупштине. (Чује се: то се разуме).

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — О истоветном члану ми смо говорили у закону о штампи. Тамо смо, и у одбору и у Скупштини, размислили о томе и дозволити, да се може критиковати рад. Не налазим да је потребно, да се овде ставља друкча одредба, него што је у закону о штампи. Онако исто, како је решено у закону о слободној штампи, треба да буде и у овом закону.

Признаћете, да се штампом може више увреда донети, на је тамо остало онако, а сад оћете овде да цензуралите. То није потребно: усвојмо, дакле, исто онако, као што је у закону о штампи. (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Љуба П. Ђирић — Не чудим се Ранку Петровићу, што брани овакву редакцију, јер он је научно да увек брани одборске редакције, али хоћу да му одговорим на оно што налази неке нелогичности између онога, што сам ја заступао поједине посланике у Нар. Скупштини приликом тражења полицијских власти, да се издаду суду, и овога што ја тражим да се не увесе у закон оно, што је предложено о увреди појединих посланика. Кад је било речи о издавању нар. посланика суду, ја сам устао у одбрану имунитета посланика, кад их полиција позива, да им ствара кривце; ја мислим да сам тада нашао одобрење код Нар. Скупштине и која је усвојила моје мишљење. Међутим ја бих хтео да запитам Р. Петровића да ми каже, у коме закону о зборовима код других напреднијих народа стоји, да се казни увреда, која је нанесена нар. посланику на јавном збору. Нар. посланик довољно је заштићен законом. Ако он мисли да му је нанесена увреда од стране говорника на јавном збору, он нека се послужи оним истим путем, којим се служе и остали грађани; нека не буде особита сила и величина, па ако је увређен суд ће му дати задовољења. Зашто њему давати као посланику право, које може да се изметне у злоупотребу. Ја не кажем, да се увек на јавном збору неће смети говорити, али може се с тим доћи дотле, да се чак и критика посланика подводи под увреду и да посланик тужи због увреде некога, који га је на збору критиковао.

У тој цели, да се не би спречило критиковање посланика, а ја мислим да су на првом месту бирачи позвани да

проговоре о раду својих посланика, ја сам предложио ову редакцију, коју је један велики део посланика предложио и усвојио.

Ранко Петровић — Г. Ђирић поменуо је, како ја браним предложену редакцију и да ја *то увек чиним*. Тиме хоће да каже како он то не чини увек, како је дакле он опозиционаран, а ја слепа присталица.

Имам да кажем, да ја заиста увек браним редакцију, која се мени допада, и увек неказујем слободно своје уверење о стварима, а жалим што се од неког времена не слажу моји назори с гос. Ђирићевим. Овака опозиционарност г. Ђирића као да је од скора, јер мени није била позната онда, кад је било тешко бити опозиционар, кад је било тешко бити против печега што се с неким познатим тоном не слаже. Тражио је да му поменем закон које друге земље, у којој је забрањено вређати и грдити посланике. А ја бих молио да он каже: где се дозвољава грдња посланика?

Вел. Кундовић — Мени је жао, господо, што морам да напоменем овде, да ми изгледа из говора г. Ђирића, да он није познат са основним појмовима о Уставу у једној земљи. Знате сви да код нас има два законодавна фактора, један је краљ, а други је Скупштина. Краљ има половину законодавне власти и њега представљају краљев. намесници за сад, а другу половину има народ, њега представља Нар. Скупштина. И кад имате на уму то, да је у Уставу владалац неприкосновен, а тако исто дато је право и Нар. Представницима — посланички имунитет, онда је појмљива ова редакција овде. Ако хоћете да дајете Краљу, као половини законодавне власти, имунитет, онда га морате дати и другој половини — Народу, представљеном у народним посланицима.

Овде није у питању да ли један човек може да критикује посланика; критика је једно, а друго увреда. Кад ко изађе на збор па јавно каже: тај и тај посланик дошао је 20—30 дуката да гласа за овај и овај предлог. Па зар то не треба да се казни! С овим се не вређа један посланик нар. Велизар Кундовић, него се вређа достојанство народно. Према томе мислим да треба ова редакција да остане, а да се одбаци предлог г. Ђирића.

Ранко Тајсић — Цео овај говор води се о томе: да ли посланици треба да добију заштиту у закону о јавним зборовима.

Ја мислим да поједини посланици немају права на ову заштиту, нити то треба да добију. И у раније доба, кад Скупштина није имала право законодавне власти, кад није имала права да задужује земљу и да скраја законе како хоће и онда велики поједини посланици били су одговорни за своја дела и требало их је критиковати; а данас их треба критиковати тим пре, што Скупштина сваке године учини по који зајмић на и друге врсте разни погрешака и кад буде јавног збора, онда се састану људи, бирачи да упитају посланика да им да рачуна и обавештења шта је и како је бранио народне интересе, исто, дакле, овако као што и адвокат мора да покаже своје клијенту како га је заступао.

И поједини говорници на збору, износећи мане и рђав рад посланика, може га и увредити. Али то не треба да се сматра као увреда него као критика послова, које је вршио у име народа а неверно према народним интересима и кад се овако не би смело казати народном посланику, онда што би тај јаван збор који би био намењен за давање рачуна о раду посланичком.

Нема, дакле, места разлозима као да треба сачувати од те критике *поједине* посланике; а што се тиче законодавног тела у опште, оно је обезбеђено од погрда тиме, што је овде убројана и „Народна Скупштина“ — као прва половина законодав. тела, а друга половина сачувана је тиме што се овде убројава и „Краљ“. — Дакле по моме скромном схваћању, и ако писам правник, ја узимам да и *поједини* намесник, *поједини* посланик треба да подлежи критици, а у целини — „Намесништво“, „Народна Скупштина“ и „Краљ“ да не могу подлежати критици.

Онај прекор Ранка Петровића: како је Љуба Ђирић пре ватрено бранио суверенитет посланички да се посланици не дају суду, а сад, вели, дозвољава да се посланици критикују, — нема места; јер чл. 125 Устава говори о кривцима — створеним или нествореним, по намештеним или измишљеним за то је речено да се не може узети на одговор посланик никад до год Скупштина не реши.

Друга је ствар оно, а друго је закон о зборовима где се узима рад посланика у претрес да се докаже и објасни шта је који посланик радио; и ако он почне да извија, и прости ме да лаже доказујући свој поштен рад, онда да могу сви да му кажу: то није истина. То онда није увреда, нити се за тако сматрати сме по за садржину критике. Тој и такој критици треба да подлеже сви чланови Скупштине и сви намесници *појединце*, кад не би нешто учинили као што треба, наспрам народа.

Ја сам потпуно за предлог г. Љубе Ђирића.

Ранко Петровић — Г. Ранко Тајсвић казао је да сам ја био противан предлогу г. Љубе Ђирића, с тога, што недам да ко год изађе на збор и узме на нишан којег посланика. Г. Тајсвић меће у моја уста туђе речи, вели ми да ја недам казати посланику ни реч: *није истина*. Ту реч је сам он стотину пута овде у Скупштини казао и то нико још није узео за увреду, камо ли ће се то узети за увреду на збору.

Ја сам далеко од тога, да закљам од критике не само рад појединог посланика, него и рад најкрупнијег фактора државног, било Скупштине или ма кога. Њихов рад нека је изложен свестраној критици, али ја двојим критику рада од увреде, и о томе сам говорио.

Стојан Станковић — Ја бих се могао да сложим са генералом Лешјанином, који тражи неприкосновеност посланика, кад би се сви други закони, који могу да штите једног грађанина, да има права да подигне тужбу за увреду, кад би се тим пројектом потрли сви ти ранији закони. Сваки грађанин кога увреди ко има права да тужи и ово нека остане.

Министар правде Гл. Гершић — Овде се управо кратком напоменом г. Лешјанина развила овако дуга дебата, које не би било, да та напомена није пала, и преко овога члана прешло би се исто онако, као и у закону о штампи, а то би било по мом мишљењу потпуно основано.

Пре свега, господо, ја не знам и не могу да разумем, какав би разлог био, да се поједини посланик нарочитим законом о зборовима заштити од увреде, кад знамо, да и посланик, као и сваки други грађанин, има довољно средстава, да се заштити код судова. Кад њега неко увреди било на сокаку или у кафани или на збору, он има право да се тужи суду, и то је предвиђено законом. Дакле, ја не разумем, зашто треба нека нарочита заштита? По томе, дакле велим, да нема апсолутно никаквог законског разлога, да се та увреда овде помиње и казни, кад је та увреда кажњива по самом општем крив. закону. Иначе што се тиче одредбе, која се односи на чланове Краљевског дома и Намеснике, ту морамо да увидимо, да је то сасвим неки изузетни случај. Ви знате, да између једног посланика, који подлежи критици, који је иначе грађанин, који може да учествује у збору и свуда и на свакоме месту и да се брани, и између таквих људи, који заузимају такав положај у држави, према коме не могу да учествују у збору ни да се бране — има велике разлике. Један посланик, који је увређен на збору, он ће се одбрани и има места и начина, да ту увреду одма одбије; међутим Краљ и Намесник или члан краљевског дома, тај по свом положају не може да учествује у збору, и они могу да буду изложени увредама и нападима, а немају начина да се бране. И зато се мора установити нека законска заштита према самом изузетном положају тих личности, који положај мора постојати у уставној монархији. Дакле немојмо да бркамо две ствари, које су различне.

Сад хоћу нешто да напоменем на оно што је г. Кундовић казао, да има два законодавна фактора; с једне стране Краљ, или онај који га заступа, који је неприкосновен, а с друге

стране Нар. Скупштина, која је такође неприкосновена. Г. Кундовић дакле налази да је неприкосновеност и имунитет посланички једно исто. Господо, између имунитета и неприкосновености има велике разлике. Неприкосновеност значи, да једна извесна личност, заузимајући један висок изузетан положај у држави не подлежи дискусији, а имунитет посланички то је сасвим друга ствар; ви не можете никако казати да имунитет може значити, што и неприкосновеност. Онај, који је неприкосновен значи, да о њему не може бити говора, а имунитет посланички значи, да посланик не може бити узет на одговор за неку кривицу, док Нар. Скупштина не одобри, што се хтело, да се посланици сачувају од гоњења без узрока, и да могу да врше свој посланички задатак, али ту нема говора о неприкосновености, то је сасвим друга ствар. Неприкосновена треба да буде Скупштина као целина, као тело она треба, да је заштићена од свију разних напада, јер Скупштина као тело, она је други фактор законодавни, а не поједини посланик за себе. Дакле, потпуно је логично и умесно, што је овде узета Скупштина као тело, а нису узети поједини посланици, јер као што рекох, с једне стране поједини посланик треба да одговара за своја дела пред народом, а с друге стране, ако буде увређен може да се одбрани, јер има начина за то. И ја ћу да кажем г. Ранку, да збиља нема ни једног закона у Европи, где се један посланик заштићује нарочитим законом против увреде, него се и те увреде казне по општем крив. закону.

Даље се каже: кад се вређа посланик, он се не вређа као личност, него као народни представник. Господо, кад је реч о увреди може веома често да се догоди, да не можете да одвојите, која се увреда односи на његову приватну личност, а која на посланичку дужност. На пример може се казати неком посланику да је тиранин у својој кући, несавестан у својим приватним односима и т. д., то је једна увреда, која се не тиче његовог посланичког рада и како ће се одвојити посланичка личност од његове личности; та се увреда може односити на његов рад у кући и по томе он ће се као личност и бранити. Дакле то се не може одвојити и није могуће казати: овде је увређен као посланик, а овде као приватан грађанин. Дакле та разлика не би се могла учинити.

И према томе ја мислим, да пошто је г. Лешјанин приметио, да то не би имало места овде. Скупштина као тело, као целина и као законодавни фактор, доиста треба као таква да је заштићена против напада а поједини посланици свакојако имају начина да се бране, а за своја дела свакојако треба пред народом и пред својим бирачима да одговарају.

Што се тиче оне напомене о краљевским намесницима, нека извини г. Ђирић, али ја мислим да је он овом приликом потеглао извесна питања, која данас нису била у овој дебати на дневном реду. Ми као посланици и чланови ове Скупштине, требало би, кад говоримо у једном питању, да не уплећемо друга, која би захтевала засебан претрес, једну засебну расправу. Не треба тек онако мимогред и као „примера ради“ бацити и уплести једно питање, о коме није говор и које није на реду; ја бар тако мислим. Дакле, ја мислим да томе питању овде није место. Овде је питање о увреди краљевског намесништва. Као што сам већ једном казао, краљевско намесништво то је, апстрактан појам. Шта је то краљевско намесништво? Краљевско намесништво састоји се из 3-ице људи. И кад неко њих вређа, он неће казати, да је увредио краљевско намесништво, него да је увредио некога од њих. И тако тај апстрактни израз „Намесништво“ могао би дати повода разном тумачењу и разумевању и изигравању и обилажењу саме те законске одредбе. Док су они у том положају, док су по Уставу овлашћени да заступају краља, докле по самој природи свога положаја морају имати неку изузетну заштиту. Кад сиђу с тог положаја, они постају обични грађани, који се могу претресати, критиковати и т. д. али док су они тамо на оном положају, не могу се они издвајати један од другог и критиковати. Господо, они као намесници у своме раду, разуме се, морају да се крећу у оном кругу, у оним границама, које је Устав обележио. Задатак је Скупштине — владе да о томе води рачуна, а они сами свакојако нити хоће нити могу из тих гра-

ница да изађу. Према томе одвајати намесништво као апстрактан појам, то је немогуће. То је један појам који се у самој ствари неће ни вређати. Ко ће казати „намесништво“, него ако оне кога да вређа, он ће вређати породице.

Према томе, ово мора овако остати према њиховом изузетном положају, а што се тиче посланика, мислим, да је поднешен предлог потпуно неуместан.

Ранко Петровић Г. — министар Гершић нашао се побућен да исправља једну узгредну ствар. Г. Ђирић упутио је на мене једно неумесно питање, на које сам ја њему поставио контрпитање и ништа више. Реч „специјалан закон“ он је употребио а нисам ја, међутим потврдио је, да свуд у свету заиста има закона који чува од увреде и посланике као и остале људе, на пр. казнини закон, па и закон о зборовима. Даље излази као да сам ја тражио да дође овде у овај члан реч „посланик.“ Ја то нисам тражио. То је предлог г. генерала Лешјанина. Ја сам тражио, да, поред речи „Скупштина“ дође и „председништво Народне Скупштине.“ Дакле, г. Ђирић, је поставио питање неумесно, а ја контрпитање, и т. д. није требало објашњења.

М. Лешјанин — Мени је жао, што је моја једна властна примедба, као што рече сам г. министар, изазва овако велику и другу дебату о овом члану. Мене је само то побудило, да учиним ову примедбу, што се овде каже: увреда Намесника Краљевског достојанства, свију или једног намесника; увреда Нар. Скупштине и т. д.“ Сам г. министар правде рече: Намесништво се састоји из 3 лица, а Народна Скупштина из 130 и неколико чланова, ја мислим да је то са свим све једно. И једно и друго представља по једну чланицу. Оно је намесништво, а ово је Народна Скупштина. Дакле, кад се чинила разлика, па се казало, да је потребно да се Намесници заштите, ја сам учинио питање аналого томе: не би ли било добро, да се заштите и поједини посланици као чланови парламента од увреда. Међутим, овде се непрестано говори о неким критиковању. Није господо, реч о критиковању, него о увреди и ја сам само, с погледа на ту увреду, казао: не би ли било целисходно, да се и они заштите.

То је дакле, само била моја примедба, а што се тако дуга дебата развила није моја кривица.

Велизар Кундовић — Какав је поглед министра правде о неприкосновености владалачкој, и о имунитету посланичком, то је његова ствар. Мени је мило, што могу да изјавим, да се с тиме не слажем, и да моје начелно гледиште таково да каква права има владалац као један део законодавног тела, таква права треба да има и Народна Скупштина као други фактога законодавне власти. Ја нећу да се упуштам у дискусију, и да то доказујем. Кад министар правде налази, да би то био апстрактан појам кад би се поједини намесници издвајали и кад не би сваки за своју личност имали право неприкосновености онда с друге стране стоји и то, да Народна Скупштина није ова зграда, него њу и састављају посланици. Кад се не могу вређати Намесници, онда је са свим природно, да се не могу вређати ни нар. посланици. Ако хоћете да радите уставно, то је уставно начело и њега узмите као основ за посматрање у овој ствари.

Министар унутр. послова Јован Ђаја — Грехота је, што смо потрошили оvolико време, овакво бесплодно у овој дебати. Одмах, да смо се у почетку запитали: за што је овај предлог? па не би било оvolико дебате.

Ви знате, да за увреду Краља, Краљевских Намесника и Народне Скупштине има одредба у крив. закону. Ми смо овде ту одредбу увели, само да би казна била блажа. Она господо, која траже, да та одредба уђе овде, значи да траже, да се увреда посланике блаже казни, него кад се казни по крив. закону. Наша је тежња била, да се те такозване политичке кривце блаже казне, него иначе, јер се по овом закону та кривица казни до једне године затвора по крив. закону до 18 месеци. Тим је бесплоднија ова дебата, што је већ овака иста одредба унесена у закон о штампи, и нема места да овде буде другачије. Ако има места да се иви исправка, као што каже г. Ђирић, томе је онда било место у закону о

штампи, а не овде. С тога вас молим, да усвојите овако. (Чује се; врло добро).

Известилац — Ја имам само две три рече да кажем о овоме. Да би једна одредба законска добила силу законску, пужно је да то одобре два чиниоца, а то су: круна или представници круне — краљевски намесници — Скупштина са владом. Те према томе излишно је сваки други предлог о овом члану, но треба примити ову редакцију.

Што се тиче посланика, да их треба појединце заштитити они су довољно заштићени. Они могу као и остали приватни грађани да се бране. По томе мислим, да је ова редакција потпуно јасна и да је треба усвојити.

Потпредседник — Претрес је свршен, Код овог члана чостоји предлог Љубе Ђирића који гласи: „Увреда Краља владоца, учињена на јавном збору, казниће се затвором од 2 месеца до 2 године.“

Увреда члана, или чланова Краљевског дома, Намесника Краљевског достојанства, Народне Скупштине, начином, обележеним у чл. 19. ов. закона, казниће се од једног месеца до године, затвора.“

Ко је за то, да се овај предлог прими, нека седи; ко је против, нека устане. (Већина устаје). Већина је устала. Објављујем, да је предлог Љубе Ђирића одбачен. Сад ћу ставити на гласање чл. 21. како га је известилац прочитао. Ко је за то, да се овај члан усвоји, нека седи; ко је против, нека устане. (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила овај члан.

Известилац чита чл. 22.

Живојин Величковић — Овде, код овога члана закона о јавним зборовима имам да учиним, у погледу казне, исту примедбу коју сам учинио код закона о штампи. По чл. 18 овога закона, они, који у виду саучесника позивају на дела злочина и преступна, и ако је било покушаја т. ј. ако је иза провокације дошло дело, казне се свега од 100 до 500 дин.; по чл. 19 казне се за дела кривична предвиђена овим чланом од 100 до 200 дин. ако није било покушаја. Дакле, казна је за ово тежа дела много блажија него што је на лакша дела предвиђена у чл. 20 овог закона о зборовима, а то је за дела: кад ко позива на непокорност према законима уредбама или законим наредама власти, јер се казни од 200 до 500 или затвором од 15 дана до 3 месеца, па макар и не дошло дело иза провокације, нпр: неко позива грађане на дело да се не плаћа извесна такса на хлеб и тд. или да жене не носе децу на пелцовање, макар иза провокације и не дошло „дело“ за то да се казне тако строго, а за она дела која се казне смрћу или робијом изврше или покушају која су дакле много тежа да се казне блажије. С тога мислим, да овај члан врати у одбор те да се исправи, да тежа одговара тежини дела.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Ја, господо, опет морам да поновим оно што сам пре казао, да пошто се свршио закон о штампи, све оне казне пренесемо и у овај закон, о зборовима, И по томе примедба г. Жив. Величковића стоји, јер су онамо за тежа дела блаже казне него овде за блажија дела. Ја вам кажем унапред, да је онамо у закону о штампи и сувише блага казна за она дела, те према томе тешко је да испод оне мале казне још сиуштамо, али опет треба да имате на уму то, да никад не може бити тако опасно позивање на непокорност законима и законним наредбама, као што је то опасно позивати на непокорност на каквом јавном збору, где се нпр. истакне какав посланик или ко други, и позива народ на непокорност, што је врло опасно. Али ипак пристајем да се и то доведе у сагласност и да се овај члан врати у одбор ради тога.

Известилац — Ја сам сад овај члан поправно према ономе како је у штампи. и онда би гласно овако (Чита). И овде треба, дакле, метути место 500 дин. 300 дин. или 400 дин.

Председник — Кад г. министар унутр. дела тражи, да се овај члан врати у одбор, то се он и враћа у одбор.

Известилац чита чл. 23.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Имам код овога члана да кажем ово: можда се некоме чини, да је оправдано метути овде „изречно“ вређање вере и морала, али ја мислим да ову реч „изречно“ треба са свим као излишну избрисати, јер ко вређа веру и морал, тај вређа и без да је изречно то казато. Разлика је између онога, што ко позива „изречно“ на непокорност и овога „изречно“ вређање вере и морала: С тога реч *изречно* треба, дакле, избрисати као излишну.

Сем тога морам да вам обратим пажњу на то, да пису доведене у склад новчане казне са одговарајућим данима затвора, то је нелогично и та је нелогичност спроведена кроз цео овај закон. Ја мислим, да и то треба исправити.

Известилац — Овај је члан узет из закона о штампи, јер и тамо има реч „изречно“ и на првом читању усвојено је и у овоме закону. Што се тиче казне та је смањена. У самом крив. закону није изречно одређена казна са колико ће се динара један дан затвора са новцем, него 1 дан затвора може новчано да се замени од 3 до 10 дин. Према томе, та казна може бити замењена са 3, 4, и 5 дин. а не да се узме свих 10 дин. па ће онда изаћи ова сума.

Ја мислим, да и овде може остати реч „изречно“.

Председник — Члан 23 има везе са чл. 22, који је враћен у одбор, с тога се и овај члан враћа у одбор. (Одобравање).

Известилац чита чл. 24.

Велизар Кундовић — Ја сам ову редакцију чл. 24 прочитао неколико пута и ја писам могао да будем довољно наметан да нађем што, шта је се хтело да каже са њом. Изгледа ми при читању с почетка, да ће све ово бити нека особита врста која ће се овом казном казнити, а за остале друге кривице казниће се другим казнама. Овде се каже: ко против чиновника, свештеника, јавног службеника, као: поротника, следока или грађанина, који привремено или стално врши какву јавну службу и приватна лица једним од начина побројаних у чл. 18 овог закона... Дакле, кад је у чл. 18 казато да је подједнака казна за све грађане, без разлике положаја, онда је сасвим неумесна ова редакција, и треба је изоставити. С тога мислим, да овај члан треба вратити у одбор да се измени.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Да објасним г. предговорнику Кундовићу од куда се ушло.

У првобитном пројекту било је да се за приватна лица клевета не може доказивати а за све друге категорије лица, да се може доказивати, па кад је одбор то исправљао онда је и ово исправно овако. Отуда је, дакле, ово овако изашло. Ако хоћете можемо и овај члан вратити у одбор.

Известилац — И овај је члан и по казнама и по свему узет из закона о штампи. Дакле, Скупштина га је и на првом читању вратила у одбор и овако га је после усвојила.

Председник — По захтеву г. министра унутр. дела враћа се и овај члан у одбор. (Одобравање).

Известилац чита чл. 25.

Председник — Усваја ли Скупштина чл. 25? (Усваја).

Известилац чита чл. 26.

Председник — Усваја ли Скупштина чл. 26? (Усваја).

Известилац чита чл. 27.

Панта Срећковић — Ја мислим, да чл. 26 и 27. немају никаква смисла. Збор ће се држати у селу у ужичком округу и ко ће ти ту вређати страног владоца и посланика. Ја мислим, да овај члан треба избрисати. (Чује се: може да буде... нека остане).

Председник — Претрес је свршен. Ко је за то, да се прими чл. 27. нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 27.

Известилац чита чл. 28.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 28? (Прима).

Известилац чита чл. 29.

Министар ун. дела Јован Ђаја — Ово је једна врло несретна стилизација овога члана о застарелости кривица. Почем је то поправљено у закону о штампи, то треба и овде исправити. С тога треба и овај члан вратити у одбор.

Председник — Члан 29 враћа се у одбор.

Известилац чита чл. 30.

Стојан Рибарац — Кад је било речи о чл. 12 овога пројекта, ја сам доказивао да полициски органи немају права да присуствују зборовима, који се држе под ведрим небом и тај је члан по моме предлогу враћен у одбор. Пошто овај члан стоји у вези са одредбом чл. 12. то ја имам да учиним једну примедбу, јер ми се чини, да је садржина овога члана 30. једна последица онога што је било у првобитном чл. 12. Овде се каже: који орган власти *својим незаконитим поступком* спречи држање збора, казниће се... Ако би ова одредба остала у важности оваква каква је, онда би се могло разумети да један чиновник у опште има права на спречавање зборовима, да може бити кажњен само тако ако то учини *незаконитим поступком*, а то је погрешно. Ми у самоме *акту спречавања збора* погазимо незаконитост. И кад се један збор спречи, те је довољан узрок да се казни онај ко то учини. Ако би се оставила ова редакција, она би била повод разне тумачењу, а што су то незаконити поступци, и победа збора била би изиграана. Да не би тога било и да би се одржао принцип, који је Уставом одређен, да се зборови могу држати и без присуства власти, за то ја предлажем да се ове речи: „*својим незаконитим поступком*“ избришу, а остало да остане.

Молим 10 посланика да ме потпомогну. (Не потпомажу га).

Живан Живановић — Господе, ја се придружујем предлогу Стојана Рибарца, али с тим да се у чл. 30. изуму речи: „и затвором до 3 месеца“ и уместо тога стави: „не може бити у исту повраћен“ с тога што о губитку службе решава министар а о затвору суд и ту би се мешале две власти, за то бих ја предложио да члан 30 овако гласи: „који орган власти спречи држање збора, казниће се губитком државне службе и не може бити никако у службу повраћен“.

Панта Срећковић — Примедба г. Рибарца потпуно је на своме месту. Шта значе те речи: „који орган власти својим незаконитим поступком спречи држање збора“. (Чује се: да не да да се збор држи). Па то се опет не може назвати незаконитим поступком и та реч незаконитим поступком са свим је излишна. Ви знате господо, ми имамо доста искуства о зборовима. Један збор сазове се и на њему се почне да ради и зар дати права једном органу власти, да може збор да разјури и онда тек треба да решава исљедна власт је ли то незаконит поступак или не? Господе, ја држим, не треба таку одредбу да оставите само за то, што ви данас имате ваше кадетане, да им за то треба да дозволите, да ако се њима допадне збор распусте. Свагда треба да помислите на то да можете и ви бити у опозицији и да ће вама требати држање зборовима. Ми у целом закону нисмо нигде дали права власти да може збор да распусте и према досадањим члановима, ко би збор распустно значило би да је погазио закон. Сад ја не знам зашто овде извијате са некаквим речима: који орган власти својим незаконитим поступком. Разуме се ви сте већина и ви можете решити како хоћете. А и ја сам тврдог обећења да речи: „незаконитим поступком“ треба изоставити.

Известилац — При првом читању овај је члан био враћен у одбор. Ја сам онда изјавио мишљење да пошто није допуштено да чиновник може распустити збор, да би овај члан био излишан. Али Скупштина је нашла да је нужно да се стави и то ограничење: који орган власти својим незаконитим поступком спречи држање збора, казниће се губитком државне службе или затвором од 3 месеца. Држећи се члана 11 право распустање збора даго је председништву да збор распусте или да позове преставника власти да му он у помоћ притекне и с тога мислим да кад државној власти није остављено право да може збор да распусте, онда нема разлога овом члану 30-ом оној речи:

незаконитим поступком спречи“ јер кад нема у опште власт права да распусти збор, онда то не може чинити ни законитим ни незаконитим поступком, с тога мислим да је тај члан излишан.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Збиља нисам се надао, да ће се и код овог члана захтевати још нешто строжије и уређеније и веома ми је чудновато да смотрени и умерени г. Живан Живановић налази да је казна мала и предлаже, да се чиновник који незаконитим поступком спречи држање збора, казни губитком службе и да се више никад не може у службу примити. Господо, мени се чини, да су то такве претераности, које не воде ничему; врло је чудно, да многа г. г. посланици увек још имају пред очима, као да ће зликовци примењивати овај закон, а заборављају да је оно хрђаво време прошло и да ми стварамо закон за редовне прилике и да ће их примењивати поштени и ваљани грађани земље наше. Помислите само, до каквих би се логичности, до каквих би се последица дошло кад би се усвојио предлог г. Рибарца, да који орган власти било законитим било не законитим поступком спречи држање збора да се казни губитком службе и затвором до 3 месеца!. Узмите тај случај да једноме капетану падне на памет да му је потребно да позове збор због извесног државног посла, и у томе случају капетанов поступак не би био незаконит и ако би он спречио држање политичког збора, но, кад би се оставило да би орган власти био кажњен губитком службе за спречавање збора било законитим или незаконитим путем, закон би се могао на 100 начина изиграти и један капетан могао би да сазива, колико хоће збор, они би могли да га не чују и да се изговарају тиме, што су они сазвали свој збор и ако би тај капетан покушао да спречи држање збора по г. Живану он би требао да буде отпуштен из службе и никад више да не буде примљен. Па господо, ми не треба само да памтимо зло које смо претрпели, него да сад правимо закон за редовне прилике и кад се у чл. 30. каже, да чиновник који не законитим поступком спречи збор губи службу и иде 3 месеца у затвор ја не знам, каква се још већа гаранција тражити може? (Одобравање).

Вића Радовановић — Изгледа ми да г. г., која говоре против редакције овог члана, нису добро прочитали овај члан или га нису разумели. Овде није говор о случају, о коме се говори у члану 11. овде се говори о спречавању збора а не о распуштању збора, према томе нема никакво места речима г. г. предговорника о неком распуштању збора. У члану 30 изриком се вели: „који орган власти својим незаконитим поступком спречи држање збора казниће се губитком државне службе и затвором од 3 месеца“ и то је са свим умесно. А што нам г. Панта Срећковић препоручује, да ми треба да пазимо, какву одредбу уносимо и да овим чланом може нас доцније власт да туче. Ми хоћемо баш да имамо ту заштиту против чиновника и да је имамо и онда, ако дођемо у опозицију, јер зар то није довољна заштита да чиновник један мора тако да пазн на своју дужност и кад се каже: ако он не законитим поступком спречи држање збора, онда је у томе довољна гаранција, нека ризикује службу ако би му се прохтело да спречи збор. Према овоме овај је члан одређен и јасан. (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Димитрије Машић — Ја држим да је г. Вића врло хрђаво објаснио говор г. Панте Срећковића. Г. Панта је хтео да каже да овим чланом, овога пројекта законског фактички даје се моћ полицијској власти, да може спречавати збор, кад год хоће. Баш самим примером који је г. министар унутр. дела навео може се сваки уверити да може власт спречити држање збора, кад год хоће. Ви знате господо, да су те речи: „незаконити поступак“ врло растељиве и друго господо, треба имати на уму ко ће да тумачи то шта је законито а шта не. Кад дође такав случај да власт решава да ли је било незаконитог поступка, наравно та власт стоји под надзором министра правде, који је члан из владајуће партије и наравно та следна власт неће бити самостална у своме решавању, другим речима та последна власт биће друга полицијска власт. И кад то стоји да ће последна власт имати да каже: да ли је спречавање збора било против закона или не, сигурна је ствар

да свака влада која има већину паћи ће увек начина да излуче полицијског чиновника из платке и да докаже да је на основу закона збор био спречен. Ја држим господо, да би то спречавање збора мало оправдано само у приликама ванредним кад прети, каква опасност земљи или због неког елементарног случаја да власт може спречити држање збора и позвати народ на кулук. Ако остане оваква одредба, онда ће власт моћи да позове народ на кулук кад год хоће па баш и кад је збор сазван, Према оваковој одредби чл. 30. капетан има права да људе са збора позива на кулук и да то правда као законити поступак, а међу тим зна се да власт не може за по сата сазвати људе на кулук, него треба неколико дана да прође, док се народ на кулук сазове, Овоко ће један средски полицијски чиновник, моћи људима, који су на збор дошли, да каже: врло добро, кад сте дошли, ја сам и сам хтео на кулук да вас позовем. С тога ја држим да не треба усвојити редакцију овог члана као што је предложена, него по предлогу г. Рибарца, да се оне речи: „незаконитим поступком својим“ изоставе.

Министар унутрашњих дела Ј. Ђаја — Г. Машић је само једну страну сликао а не другу. Кад би се оставила редакција члана да један чиновник, ако било законим или незаконим поступком спречи држање збора, губи службу, онда би од народа зависело, оће ли да изврши један државни посао или не. Н. пр. власт нареди да се дође на смотру, и нико неће да иде; или власт позове народ на кулук или сазива збор због плаћања порезе, то би се све могло да изигра, јер би могли на основу такве редакције, као што је предлаже г. Рибарац, увек сазивати зборове и нико их не би могао спречити у држању збора. Могло би се још хиљаду таквих навести, и ето каква би последица била отуда, ако би се усвојила таква одредба, да један чиновник губи службу, било да законитим или незаконитим путем спречи држање збора, дакле могао би се осујетити сваки државни рад и свако учешће народа у пословима државним. Право, господо, да вам кажем, мени се чини, да опозиција, видећи расположење већине да закон о зборовима буде што слободумнији, иде још један корак и бацава нас да идемо у крајност. Али, господо, треба добро имати на уму, да би нас крајности довеле, те би се слобода изиграла. Ја знам, господо, да је тежња свију нас да закон о зборовима буде што слободумнији; али према овоме што је мало час г. Димитрије предложио и овоме што се сад од стране опозиције предлаже изгледа ми да опозиција иде на то, да се овај закон изигра и да нам после не вреди ништа. Господо, имајте то уверење да до сада није било слободумнијег закона о зборовима него што је овај. У чл. 30 куд се хоће већа гаранција него та, да један чиновник, који незаконитим путем спречи држање збора, губи службу иде у затвор 3 месеца. Према томе држим да не треба више ни говорити о овом члану, него да га треба усвојити.

Велизар Кундовић — Кад би у овоме закону о зборовима било дозвољено политичкој власти да може распусти збор, онда би била умесна и оваква одредба, како се казни онај, ко распусти збор незаконитим поступком. (Чује се: није реч о распуштању, него о спречавању збора). Ја знам шта је распуштање, а шта је спречавање збора. Али кад у самом закону о зборовима нема ни помена о томе да власт може распустити збор, онда је појмљиво, да нема смисла ни казати: „који орган власти незаконитим поступком распусти збор“, јер право распуштања збора један чиновник нема. И онда на што говорити о незаконитом поступку? Наша земља има прошлост и ми имамо великог искуства, знамо што је све рађено. Ви знате, господо, да је у Чачку добром позиван народ да у очи збора иде на кулук. Тако исто и сад држање збора може се спречити позивањем народа на кулук или да плати порез, а то значи да је спречен збор, и ми са чистом савешћу кажемо да треба таквог чиновника за његов незаконити поступак избацити га из службе. То је наша жеља. Ми не говоримо о распуштању, него о спречавању збора да таким начином ако се остави ова одредба чл. 30. може бити спречен долазак људима да не буду учесници збора.

Министар унутрашњих дела Ј. Ђаја — Криво мишљење г. предговик није допуно цео овај догађај у Чајку. За што није казао, да ли је тај збор спречен или не? Сад је ли то намерно наређено од полицијске власти, или не, то је друго питање, али доста је то, да збор није спречен. Кад би се овде узело: незаконитим средствима да ко спречава збор, онда полицијске власти не би смеле купити ни порезу; војене власти не би смеле да сазивају позиве, и на тај начин државни послови не би могли да се врше. Ја држим да се овим само губи време и да се чини излишна дебата.

Димитрије Илићановић — Ја се потпуно слажем са мишљењем г. Виће Радовановића, да се одредба чл. 30 не односи на случај: ако би власт спречила незаконитим поступком само држање збора, јер она може да спречи и сам сазивачи збор. Узмимо, да дође неко на збор, и изазове кавгу, сазивачи позову представника власти, да он то лице уклони, али онда он то не учини, онда у том случају председништво или сазивачи бојећи се, да се неред неће моћи стишати и да се не би догодило какво кривично дело за које би одговорали као саучесници, морали би збор распустили, на није казато, да се представник власти за такав случај не може казнити и с тога ја мислим да и то треба унети у овај члан. Молим 10 посланика да ме потпомогну. (Не потпомажу га).

Известилац — Ја сам баш у одбору предложио, да се обезбеди слобода збора, те да се у тој цели чл. 11 измени. да представник власти може да распусти збор. Али пошто су г. г. посланици изнели разлоге, да се ту може с друге стране да се нанесе штета слободи збора, то ја остајем при том, да овај члан што говори о кажњавању, против законског поступка власти и остане, јер сам га ја и унео у овај закон, само се морам чудити, да господи правници, адвокати, траже да се изостави реч „незаконити“, јер мислим да свакога, који незаконито ради треба казнити, ко по закону ради заштити и наградити. Ја, дакле, на то не могу пристати да се та реч изостави.

Председник — Претрес је свршен. Стављам на гласање чл. 30., како је усвојен на првом читању. Ко је за то, да се чл. 30 усвоји, нека седи; ко је против нека устане? (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 30.

Известилац прочита чл. 31.

Живојин Величковић — Мало пре је известилац бранећи редакцију чл. 30., изјавио своје чуђење, о мишљењу „правника, — адвоката“ хтејући томе да пребаци „неисправно“ мишљење моме другу Кундовићу, на шта на он није имао права. Међутим, ја имам овде да изјавим своје чуђење, према г. известноцу, што је овај члан наопако написан; да за све кривце учињене на зборовима извињају и суде првостепени судови“. Ја не знам за што му је требала реч „за“ То је на карада једна. Треба казати. „Све кривице“.

Известилац — То је штампарска погрешка.

Председник — Пошто нико не тражи реч, објављујем да је претрес свршен. Ко је за то, да се чл. 31., прими нека седи, ко је против нека устане? (Већина седи). Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 31 са исправком, која је учињена.

Известилац прочита чл. 32.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 32? (Прима).

Известилац прочита чл. 33.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 33? (Прима).

Известилац прочита чл. 34.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 34? (Прима).

Известилац прочита чл. 35. Ова реч „тајно“ са свим је излишна.

Пајта Срећковић — Мени се чини, да ова реч „тајно“ нема места, него треба казати: „свако удружење, чији би задатак био противан законима и реду земаљском“.

Тома Војичић — Ова редакција, како је написана, и како се строго казни, добра је, али шта ће бити за она удружења фамилијарна, где се скупе по 20—30 лица, и од којих може да будесвакако штете; да ли ће полиција и ту моћи да каже: ви сте се скупили у тој и тој цели.

Председник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање: ко је за то, да се предложени чл. 35 усвоји, како је примљен на првом читању, нека седи; ко је против нека устане (Већина седи). Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 35.

Известилац прочита чл. 36.

Председник — Прима ли Скупштина чл. 36? (Прима).

Известилац прочита чл. 37.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — И овде као и код многих других чланова, није казато, како ће се казнити онај, ко противно овом члану учини. С тога држим, да и овај члан треба вратити одбору.

Председник — Чл. 37. враћа се у одбор по предлогу г. министра.

Известилац прочита чл. 38.

Стојан Рибарац — Ја морам да се зачудим редакцији овог члана, као што се и мало пре Кундовић зачудио редакцији другог једног члана. Овде се каже: „свака радња удружења или друштва кажњива је, ако је противна, на ком позитивном закону, па била основана на правилима удружења или не“.

Господо, власт, која прима правила некога друштва која се обзнају према предвиђеном члану и дужна је да се увери о свему тога друштва, и којим ће се средством оно служити, тако исто и дужна је да се увери, да ли се та правила слажу са позитивним законима а на доцнијем испитивању и за то нема места говору о томе, да ли су она противна закону, или не. Ја мислим, да је ово један апсурд, и молим Скупштину да га избрише, јер ми се чини да овај члан остављајући тако пространо право власти, може и обуставити и какво хуманитарно друштво, ако се оно учини противно.

Известилац — Ја мислим да се овде разуме, ако се нешто друго ради, а не оно, што стоји у правилима друштва да се то казни.

Љуба Ђирић — И ја сам, господо, учинио ову нелогичност у чл. 38., и кад г. Витомир каже: „ако би такво удружење радило противно правилима својим, да је таква радња кажњива“. Ја мислим да то нема смисла, јер власт треба да води рачуна, да ли се правила слажу са позитивним законом, или не.

Министар унутрашњих дела Ј. Ђаја — Ви се сећате, господо, да у Уставу стоји, да се правила неког удружења не могу подвести ни под какву превентивну меру, и према томе, власт не сме то ни чинити; али та удружења могу да донесу нешто, што је противно позитивном закону, и у таквом случају, свака таква радња казни се. То значи, да правила и ако су сагласна са позитивним законима, ипак не измињавају чланове друштва, ако раде против-законо, јер правила не подлеже претресу ни одобрењу власти.

Алекса Ратарац — Кад се вратимо назад на чл. 35., који говори оно, што се овде допуњује да не стоји у чл. 35., онда би ово могло да остане; али, кад је у чл. 35. казато, да је свако удружење забрањено, чији је задатак противан законима земаљским, онда таква правила не могу ни бити потврђена, и онда ово треба са свим да отпадне.

(наставиће се)